תוספתא · דפוס וילנא · סדר זרעים

תוספתא שביעית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספתא שביעית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספתא-שביעית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 9
פרק ה 12
פרק ו 13
פרק ז 15
פרק ח 17

פרק א

א שלשה אילנות בתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן ובלבד שתהא מטעתן ממטע עשרה לבית סאה דברי ר' מאיר ורבי יהודה ור' יוסי ור' שמעון אומרים אין חורשין להם אלא צרכן כמה ריוח יהא ביניהן רבן שמעון בן גמליאל אומר כדי שיהא בקר עובר בכליו רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.

ב אילן העומד בבית קביים ושנים העומדים בבית ארבע קבים אין חורשין להם אלא צרכן ג' אילנות של שלשה בני אדם והשדה של אחר אע"פ שבעל השדה חורש מפני צורך שדהו ה"ז מותר זקנה [ונראית כנטיעה ונטיעה ונראית] כזקנה מה בין זקנה לנטיעה זקנה עד עצרת נטיעה עד ראש השנה זקנה מעין שלשה ונטיעה [עשרה] ושדה קנים נדון כנטיעה.

ג שלשה קשואין שלשה דלועין וארבע נטיעות הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן ובלבד שתהא מטעתן עשרה לבית סאה כמה ריוח יהא ביניהן רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שתחתיו וחוצה לו מלא צמד וכליו.

ד איזו היא נטיעה ר' יהושע אומר בת חמש בת שש בת שבע אמר רבי מפני מה אמרו בת חמש בת שש ובת שבע אלא [מדיני] גפנים בני חמש תאנים בני שש וזיתים בני שבע.

ה מוכרין ומוציאין זבלים ערב שביעית מישראל החשוד על השביעית [ומן הנכרי] ומן הכותי אפי' בשביעית מותר עד מתי מותר לזבל כל זמן שמותר לחרוש מותר לזבל.

ו משקין את הנטיעות עד ראש השנה רבי יוסי בן כיפר אומר משום ר' אליעזר ב"ש אומרים משקה על הנוף ויורד על העיקר ב"ה אומרים על הנוף ועל העיקר אמרו ב"ה לב"ש אם אתה מתיר לו מקצתו תתיר לו את הכל אם אין אתה מתיר לו הכל אל תתיר לו מקצת.

ז ומכוונין את הנטיעות עד ראש השנה רבי יהודה אומר אם היו מבורכות לפני שביעית נוטלן אף בשביעית אלו הן עוגיות אלו בדידין שבעיקרי אילנות מוותרין [ומשמשין] בקנים מקום שנהגו לוותר ולשמש לפני החג מוותרין ומשמשין לפני החג לאחר החג מותרין ומשמשין לאחר החג.

ח פני ערב שביעית שנכנסו לשביעית ר' יהודה אומר מקום שנהגו לסוך אין סכין מפני שהיא עבודה מקום שלא נהגו לסוך סכין ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית [מותר] הכל שוין שאין סכין אותן ואין מקנחין אותן וכן היה ר' יהודה אומר הלוקח פגים מחבירו

בשאר שני שני שבוע אף במקום שנהגו לסוך סכין לא יקנח שרף בעיקר מפני שמתרין אבל מקנחו בעלין.

ט תאנה שנתקלפה אין טוחין אותה בטיט שהיא מלאכתה אין תולין תחומין בתאנה ואין מרכיבין בתאנה מפני שהיא עבודה ר' שמעון בן אלעזר אומר במועד צוררו בשביעית יופך.

י סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים ואין חושש לא משום שביעית ולא משום דרכי האמורי מסלקין מקוצין מקוטפין מסתתין ומצדדין ומגמזין עד ר"ה ונוטל את הרואה רשב"א אומר אין [סכין] את הפגים בשביעית.

יא חורשין שדה בית השלחין ומשקין אותן ל' יום לפני ר"ה רבי אומר עד לפני ר"ה שלשה ימים כדי שיטע וישריש.

יב אין בודקין את הזרעים [בגללים] ובעציץ אבל בודקין אותן [באדמה ובעציץ ומשיירת] משביעית למוצאי שביעית ומקיימין את העלויים שבגג אבל אין משקין אותן.

פרק ב

א מרביצין שדה בערב שביעית כדי שתעלה ירקות בשביעית ולא עוד אלא אף בשביעית ומרביצין אותה כדי שתעלה ירקות למוצאי שביעית.

ב בצלים שנכנסו מערב שביעית לשביעית מרביצין עליהן מים כדי שיהו נוחין ליעקם הלוף שהעלה תמרות בשביעית לא יטלו הימנו בשביעית מפני מראית העין [בצלים שנכנסו מערב שביעית לשביעית או שיצאו משביעית למוצאי שביעית מרביצין עליהן מים כדי שיהו נוחין ליעקר].

ג הנוטע והמבריך והמרכיב שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות מכן לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית פירות נטיעה זו אסורין עד חמשה עשר בשבט אם ערלה ערלה אם רבעי רבעי.

ד פול המצרי שמנע ממנו מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשר לשעבר ומותר לקיימן בשביעית ואם לאו אסור לקיימן בשביעית ומתעשר לשנה הבאה בד"א בשל שקיא אבל בשל בעל שמנע הימנו שתי מרבעות דברי ר"מ וחכ"א שלש ר' יוסי בן כיפר אמר משום רבי שמעון שזורי בד"א בזמן שזרעו לירק וחשב עליו לזרעו אבל אם זרעו מתחלה לזרע ומקצתן השריש לפני ראש השנה ומקצתן השריש לאחר ר"ה אין מעשרין [הימנו על מקום אחר ולא ממקום אחר עליו] אלא כונס גרנו לתוכו ומעשר הימנו עליו נמצא מעשר מן החדש על החדש ומן הישן על הישן מעשר עני ומעשר שני [לפי חשבון] נוטל את

העישור ועושה אותו מעשר עני [ומעשר שני] אם זרעו מתחלה לזרע וירק או שזרעו לזרע וחשב עליו לירק זרעו מתעשר לשעבר וירקו משעת לקיטתו.

ה [אמר רבן שמעון בן גמליאל לא נחלקו ב"ש וב"ה על הגמור שהוא לשעבר ועל שלא הנץ שהוא לעתיד לבא על מה נחלקו על התורמל שבית שמאי אומרים לשעבר ובית הילל אומרים לעתיד לבא] נמצאת אומר שלש מדות בירק פול המצרי שזרעו לירק אע"פ שהשריש לפני ראש השנה ולקטו לאחר ר"ה מתעשר ובשעת לקיטתו עשורו ומתעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו אם עשה קצוצין גמורים לפני ר"ה זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עשורו השבת והכסבר שזרעו לירק אף על פי שהשרישו לפני ר"ה ולקטן לאחר ר"ה מתעשרין ובשעת לקיטתן עשורן ומתעשרין מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו אם הביאו שליש לפני ר"ה זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו].

ו [השבת שזרעה לזרע מתעשרת זרע ופטורה זירין וירק זרעה זירין מתעשרת זרע וזירין וירקה פטור זרעה ירק מתעשר זירין וירק].

ז כל ירקות שזרען לזרע בטלה דעתו ירקן חייב וזרען פטור [התאנה] והקטניות שזרען לזרע בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור הפול והשעורין והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור השחליים והגרגיר שזרען לזרע מתעשרין ירק וזרע.

ח רבן שמעון בן גמליאל אומר בצלים הקיצונין שרבצן לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה היתה שניה ונכנסה שלישית אין מודכין ואין מונעין מהן מים כדי שיהא מעשר [עני] היתה שלישית ונכנסה רביעית מודכין ומונעין מהן כדי שיהא מעשר [שני] ומותר לדכן ברגל וכן כל אדם נוהגין.

ט כל ירקות שהשקן לפני ראש השנה מותר לקיימן בשביעית אם היו רכין אסור לקיימן בשביעית מפני מראית העין אין מחייבין אותו לשרש את הלוף אלא מניחן כמות שהיא אם צומח למוצאי שביעית מותר אין מחייבין אותו לשרש את הקונדס אבל גוזזה בעלים אם צמחה למוצאי שביעית מותרת.

י התבואה והקטניות שהביאו שליש לפני ראש השנה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה רבי שמעון שזורי אומר [מתחלה] פול המצרי שזרעו [עמיר] וכן פולין הגמלונין [וכל] כיוצא בהן מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה אמר בן עזאי לפני ר' עקיבה משום ר' יהושע אף משהשרישו חזר ר' עקיבה להיות שונה כדברי בן עזאי.

יא אין מלקטין עשבים מגבי זבל אבל מלקטין ממנו קישושות נותנין עליו קש או תבן כדי שירבה נותנין עליו מים כדי שיפרח ועודרין אותו כדי שיתפח.

יב אין מוסיפין לא על המשפלות ולא על האשפות דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפות רבי שמעון אומר אף על האשפות ובלבד שלא יפחות משלש אשפתות [לבית סאה].

יג המדייר את שדהו עושה סהר לבית סאתים נתמלאת עוקר מתוך הסהר ועושה אשפתות בתוך שדהו כדרך המזבלין [וחוזר ועושה סהר אחר] אמר ר' יהודה בד"א בזמן שהיתה צאנו מועטת אבל אם היתה צאנו מרובה אפי' בית כור אפי' בית כוריים מותר ר' שמעון בן [אלעזר] אומר תוקע יתד באמצע ומקיף לה ארבע סהרים מארבע רוחותיה.

יד היתה כל שדהו בית סאתים לא יעשה כולה סהר אלא משייר הימנה מקצת מפני מראית העין דברי רבי מאיר רבי יוסי מתיר עוקר מסהר זה ונותן לתוך סהר אחר ובלבד שלא יחזיר לראש דברי רבי מאיר וחכמים מתירין עוקר מסהר זה ונותן לתוך סהר אחר ובלבד שלא יהא בינו לחבירו בית שמונה סאין דברי ר' דוסתאי ברבי יהודה רבי יוסי בן כיפר אמר משום ר' אליעזר בית סאתים ובית סאתים [זה חולב וזה] גוזז לתוכה ומכניס ומוציא בדרך עליה.

טו בכל עושין סהרין באבנים ומחצלות בקש בקנים ובקילחות אפילו שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו שלשה טפחים כדי שיכנס הגדי.

טז אין מדיירין לא בשבתות ולא בימים טובים ולא בחולו של מועד אפי' בטובה אם באו מאליהן אין מסייעין אותן ואין מותר להושיב שומר ולנער את הצאן אם היו מדיירין לשבתות לחדשים [ולמועדים] מותר להושיב שומר ולנער את הצאן רבי אומר מדיירין בשבת בטובה ביו"ט במזונו בחולו של מועד אפילו נוטל שכרו.

פרק ג

א לא יפתח אדם מחצב בתחלה בתוך שדהו עד שיהו שלש מרביות שהן שלש על שלש על רום שלש אמר רבי יהודה בד"א בזמן שמתכוין לעשות שדה אבל בזמן שאין מתכוין לעשות שדה אפילו דבר [מרובה] מותר אמר רשב"ג בד"א בזמן שאין מתכוין לעשות שדה אבל בזמן שמתכוין לעשות שדה אפילו כל שהוא אסור.

ב סלע שצף על גבי הארץ ואיגד יוצא ממנה אם יש בו כשיעור הזה מותר ואם לאו אסור אבנים תושבות שהמחרישה מזעזעתן אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים הרי אלו

ינטלו ר' נחמיה אומר בונין מדרגות על גבי גאיות בערב שביעית ובשביעית סומך להם עפר ונותנן על גבי גאיות.

ג מסקלין דרך רשות הרבים דברי רבי יהושע רבי עקיבה אומר כשם שאין לו רשות לקלקל כך אין לו רשות לסקל ואם סקל יוציא לים או לנהר או למקום הטרשין מסקלין מפני דרך היחיד ומפני דרך הרבים ומפני דרך הספק ועושין ספיחים שבראש גגות ומקיימין אותו ואין חוששין לא משום שביעית ולא משום עבודת הארץ.

ד זיתי ערב שביעית שנכנסו לשביעית מסלקין מקומן ממלאין נקעין שתחתיהן עפר ועושין עוגיות לגפנים מזו לזו ולא עוד אלא אף זיתי שביעית שיוצאים למוצאי שביעית מותר לעשות כן.

ה בראשונה היו אומרים מלקט אדם זיתים מתוך שלו כדרך שמלקט מתוך של חבירו את הגס הגס חזרו להיות נותנין זה לזה בטובה התקינו שיהו מביאין מן המצוי ומן הקרוב והלב יודע אם לעקל ואם לעקלקלות בראשונה היו אומרים מלקט אדם צרורות וחרסין מתוך שלו כדרך שמלקט מתוך של חבירו את הגס הגס משרבו עוברי עבירה חזרו לאיסור.

ו שדה שניטייבה אין זורעין אותה במוצאי שביעית איזו היא שדה שניטייבה [כל זמן] שבני אדם חורשין חמש והוא חורש שש שש והוא חורש שבע שמאי הזקן אומר אילו היתה שעה פנויה גוזרני עליה שלא תזרע ב"ד של אחריו גזרו עליה שלא תזרע.

ז אין חוכרין נירין מישראל החשוד על השביעית אבל לוקחין הימנו שדה זרועה שלא גזרו אלא עד מקום שהן יכולין לזרוע המקבל שדה מן הנכרי פוסק עמו על מנת שהנכרי זורעה הנכרי והכותי שחרשו אין עושין אותן בית הפרס שלא גזרו אלא עד מקום שהן יכולין לגזור אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה שלא גדרו אלא גדר שיוכל לעמוד.

ח הקוצץ קורה של שקמה הרי זה לא יחליק ולא ידריג אלא מציין כדי שתהא קיצתה שוה ר' יהודה אומר מקום שנהגו לדרג יחליק לחליק ידריג [הרי זה] מגביה טפח וקוצץ [טפח] וכן היה רבי יהודה אומר הלוקח בתולה של שקמה מחבירו בשאר שני שבוע הרי זה מגביה עשרה טפחים וקוצץ נמצאת אומר שלש בתולות הן בתולת אדם בתולת אדמה בתולת אילן בתולת אדם כל שלא נבעלה מימיה בתולת אדמה כל שלא נעבדה מימיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין בה חרס בתולת אילן כל שלא נקצצה מימיה.

ט אין עוקרין גדר שבין שתי שדות אחד גדר של עצים ואחד גדר של אבנים בד"א בזמן שמתכוין לעשות שדה אבל עצים מותר המשרש עיקר חרוב וסדן שקמה לעצים מותר ולשדה אסור.

י מחפריות שנוטל מהן אילן הרי זה לא יכסם בעפר אבל מכסם באבנים או בקש הקוצץ בקנים הרי זה מגביה טפח וקוצץ רשב"ג אומר מקום שנהגו לקוץ יחתוך לחתוך יקוץ ה"ז מגביה טפח וקוצץ.

יא אין [מטינין] את הקנים בחיצות הקנים מפני שהיא מלאכתן רשב"ג מתיר וכן היה רשב"ג אומר מותר אדם ליטע אילן סרק כדי לעשות סייג.

יב בשביעית אין מלמדין את הפרה אלא בחילת בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בתוך שדה חבירו מותר ובלבד שלא יסמוך לה מענה אבא שאול אומר מגדר בחרשין וגוממין מעם הארץ ובלבד שלא יקוץ בקורדום.

יג פגין של ערב שביעית אין חולקין אותן בשביעית [ובסייפות מותר] מפני שהיא מלאכתן בקור ובכפניות מותר מאימתי אדם רשאי לקוץ את האילן בשאר שני שבוע משיבא לעונת המעשרות.

יד אין מוכרין שדה אילן לחשוד על השביעית אלא אם כן פוסק עמו על מנת שאין לו באילן רבי שמעון מתיר מפני שהוא אומר לו אני מכרתי את שלי צא ותבע את שלך.

פרק ד

א ר' יהודה אומר הפרסאות שביעית שלהן מוצאי שביעית שהן עושין לשתי שנים אמר לו הרי הן אצלך בטבריא ואינן עושות אלא בנות שנתן הטומן את הלוף בשביעית רבי אומר דרך ארץ טמנו בעציץ כדי שלא יצמח אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ירמיהו ל"ב:י"ד) ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים.

ב הלוף שעברה עליו שביעית רבי אליעזר אומר אם שהה שלש שנים נותן לעניים רביע אם שהה שתי שנים נותן לעניים שליש שנה אחת נותן לעניים מחצה מאימתי מותר אדם ליקח הלוף במוצאי שביעית מכל מקום ר' יהודה אומר מיד א"ר יהודה מעשה והיינו בעין כושי והיינו אוכלין לוף במוצאי החג של שביעית על פי רבי טרפון אמר לו רבי יוסי משם ראיה עמכם הייתי ומוצאי פסח היה.

ג אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית אחד זרעים הנאכלין ואחד זרעים שאינן נאכלין ב"ש אומרים לא ימכור לו שדה בשביעית וב"ה מתירין.

ד ואיזו היא ארץ ישראל מנהר דרומה של כזיב ואילך סמוך לעמון ומואב ארץ מצרים שתי ארצות הן או נאכל ונעבד או לא נאכל ולא נעבד עיירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבין עליהן שומר כדי שלא יפוצו נכרים ויבוזו פירות שביעית.

ה עיירות המותרות בתחום [גיתו] ונאסרו כגון ציר וצייר ונשמי וזיזיון ויגרי טב [ודגב] חורבתא וברכה דבית חרב. עיירות האסורות בתחום צורא שנץ וכצת ופומא ציבא וחניתא עיליתא וחניתא ארעיתא דאשמיעא ובית מזיל כריא ועמק מזיל. עיירות שחייבות במעשרות בתחום ציציתה ועינישת ועין תרעא ורומברך עין יערים וכפר יערים דכב חצפיא וכפר צמח ר' התיר כפר צמח. תחום ארץ ישראל פרשת אשקלון ואומר מגדל שרשינה ידור ושורא דקיסרא שורא דעכו וריש מייא דגעתין וזעתין גרמא וכברתא וכזניתא וקצטרי דגלילה [וקובעאיא] דראתין ומלתא דכור וטריי רבתא ותפני' וסנפתה [וסחרתא] דיתר וממציא דגתא ומדפ' וטרחש' ונחלה דיפצאל ועולשתא ואולם רבתא ומגד חרוב [ונקבתא] דעיון ומישא ותקרא כרבא סינגורא ותרנגלא עייללייא דקסרין וקנת ורכה וטרכתא דמתחת לבצרת ויגר שהדותא ונמרים מלח דחראי ויבקא וחשבון ונהלא ורפח [וחונבא] ועמון ומואב ורקם גאה ונגנייה דאשקלון ודרך הגדולה ההולכת למדבר.

ו מודה ר' עקיבה שאין זורעין ואין חורשין ואין מנכשין בסוריא לפי שאין כיוצא בהן [מותר] בארץ שכל כיוצא בו מותר בארץ עושין אותו בסוריא אין עושין אותו במחובר בקרקע בסוריא אבל עוקרין ואוגד על ידיהן ובלבד שלא יהא הוא מלקט והן אוגדין על ידיו בוצרין ודורך על ידיהן מוסקין ואוטם על ידיהן בד"א במוציא פירות לחבירו מתוך ביתו או ששלח לו חבירו פירות אבל הלוקח לו מן השוק הרי זה [מלקט ביד] ואינו חושש.

ז בצלים שנכנסו מערב שביעית לשביעית או שיצאו משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין אמר ר' יוסי מעשה שזרעו כרם גדול בצלים בציפורי למוצאי שביעית זרעוהו שעורין והיו פועלין יורדין ומנכשין בתוכו ומביאין ירק בתוך קופותיהן ובא מעשה לפני ר' יוחנן בן נורי ואמר אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין.

ח אוכלין עלי ירק מן האפיל על הבכיר מן הרחוק על הקרוב הותר מקום אחד הותרו כל המקומות הלוף והשום והבצלים הותרו יבשים הותרו לחין לא הותרו יבשים עד שתגיע הגורן אין מינו מתיר [את] מינו ואין מתירין את מינן אלא ע"פ חכם וכולן למוצאי שביעית חייבות במעשרות.

ט ירק שנטעו בערב ראש השנה של שביעית הרי זה לא יטול ממנו בשביעית עד [שיתיר את החדש] ר' שמעון בן אלעזר אומר נוטל הימנו שלו ומכניס לתוך ביתו אע"פ שאין כיוצא בהן נמכר בשוק.

י בראשונה היו אומרים אין כובשין ואין מייבשין יבשת וכבשת מחוצה לארץ לארץ אין מביאין ירקות מחו"ל לארץ רבותינו התירו שיהו מביאין ירקות מחוצה לארץ לארץ וכשם שמביאין ירקות מחו"ל לארץ כך מביאין תבואה וקטניות מחו"ל לארץ רבי ובית דינו התירו ליקח ירק במוצאי שביעית מיד.

יא פירות שביעית שבאו לארץ אין מוכרין אותם לא במדה ולא במשקל ולא במנין אלא הרי הן כפירות הארץ.

יב מביאין שחלים [וקרומלים] מחוצה לארץ לארץ אבל לא [מארץ לחו"ל לאכול עליהן] בארץ אין מביאין ענבים מחו"ל לארץ ודורכין אותן בארץ ולא זיתים מחו"ל לארץ ועוטנין אותן בארץ ולא הוצני פשתן מחו"ל לארץ ושורין אותן בארץ מביאין גרוגרות וצמוקין [והוצני פשתן] מחו"ל [ושורין] אבל לא מחו"ל לארץ לעשותן בארץ רבי התיר שיהו מביאין אותו מחו"ל לעשותן [לארץ סמוך לח"ל].

יג כל אילן שחנטו פירותיו קודם חמשה עשר בשבט הרי הן לשעבר לאחר חמשה עשר הרי הן לעתיד לבא ר' נחמיה אומר בד"א באילן שעושה שתי בריכות בשנה אבל אילן שאינו עושה אלא ברך אחת כגון הזתים והתמרים והחרובין אע"פ שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט כאילו לא חנטו אלא לאחר חמשה עשר בשבט.

יד ר"ש אומר מהוצאת עלין עד הפגים חמשים יום מן הפגים ועד שיהיו נובלות חמשים יום ומשהן נובלות עד התאנים חמשים יום רבי אומר כולן ארבעים ארבעים יום וכולן קודם הזמן הזה הרי הן לשעבר לאחר הזמן הזה הרי הן לעתיד לבא.

טו מעשה בר' עקיבה שלקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה ר' יוסי בר"י אומר כדברי רבן גמליאל וכדברי ר"א [בר יוסי אבטליס] העיד משום חמשה זקנים שאתרוג כשעת לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו עליו באושא שאתרוג כשעת לקיטתו למעשר ולביעור.

טז ר"ש אומר אתרוג שנכנס מערב שביעית לשביעית או שיצא משביעית למוצאי שביעית פטור מן המעשרות ופטור מן הביעור שאין לך דבר שחייב במעשרות אלא דבר שגדל בחובה ונלקט בחובה אין לך דבר שחייב בביעור אלא דבר שגדל בשביעית ונלקט בשביעית.

פרק ה

א פירות שביעית שיצאו לחוצה לארץ מבערן במקומן דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר מביאן לארץ ומוכרן בארץ שנאמר (ויקרא כ"ה:ז') בארצך תהיה כל תבואתה לאכול.

ב אין מביאין תרומה מחוצה לארץ אמר רבן שמעון בן גמליאל אני ראיתי את שמעון בן כהנא שהיה שותה יין של תרומה בעכו ואמר זה בידי מקלקליא וגזרו עליו שישתהו בספינה.

ג עלה תמכה והרחבינה עלי ורד ועלי מלת יש להן שביעית ולדמיהן שביעית ויש להן ביעור ולדמיהן ביעור עיקר המלפפים עיקר ורד ועיקר מלת אין להן שביעית ולא לדמיהן שביעית אין להם ביעור ולא לדמיהן ביעור ר' מאיר אומר דמיהן מתבערין בראש השנה אמרו לו להם אין ביעור ק"ו לדמיהן אמר להם מחמיר אני בדמים יותר מן העיקר שמן של שביעית מדליקין בו מכרו ולקח בו שמן אחר אין מדליקין בו.

ד הלשישות והלביצין [והירענה] והבורית והאוהל יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור עיקר חרוב ועיקר [האבה] ועלי האוג והפרחבילה [והאורז] אין להם ביעור ולא לדמיהן ביעור. דין [ובצר וזרע סטין נזרעין במוצאי שביעית מפני שהוא מלאכתן].

ה הצבעין והפטמין לוקחין מורסן מ"מ ואין נמנעין אין מוכרין אותה מחרוזות אבל מוכרין אותן איברין איברין ע"ג מטות.

ו לא יהא מביא כלבים [צופדין] וחולדות הסנאין וחתולין וקיפוד למכרן לנכרי [ולשכב] עליהן אבל מורייס וגבינת בית אונייקי והפת והשמן שהן מותר למוכרן לנכרי [ולשכב] עליהן.

ז לא יהא לוקט ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו ר"ש בן אלעזר אומר אף ישכור פועלים ויכניס לתוך ביתו.

ח לקח הבכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך לו מותר למוכרו רבי אומר אומר אני שלא ימכור אלא בדמיו לולבי האלה והבטנה והאטדים והאדל ר"מ אומר [ללולבין עם העלים] אין ביעור וחכ"א לעלים עם הלולבין] יש ביעור ר' שמעון אומר ללולבין אין ביעור אבל לעלים יש ביעור מפני שנשרו מאביהן וכולן שנכנסו מערב שביעית לשביעית או שיצאו משביעית למוצאי שביעית נידונין כאילן חוץ מן האדל שנידון כירק העיד יהודה בן ישעיה הבשם לפני ר' עקיבה משום ר' טרפון שיש לקטף שביעית עלי זיתים ועלי קנים ועלי חרובין אין להן ביעור לפי שאין כלין.

ט הוורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הוורד והשמן מותר ישן בחדש חייב בביעור החרובין חדשין שכבשן ביין ישן [ילקט את החרובין והיין מותר] ישנין בחדש חייבין בביעור.

י רבי אליעזר אומר חבילי איזוב והפיאה והקורנית שהכניסן לעצים אין מסיקין בהן למאכל בהמה מסיקין בהן ר' שמעון אומר אף קלחין של בית השלחין שיבשו אסורין בהנאה.

יא חציר וירקות שדה שלקטן להטין בהן אין רשאי להטין בהן למאכל בהמה רשאי להטין בהן עידית שלקטה למאכל בהמה הרי זה צריך לבער נתנה תחת הכר הרי היא כמבוערת תבן של שביעית אין נותנין אותו לתוך הכר ולא לתוך הטיט אם נתנוהו אחרים הרי הוא כמבוער.

יב תנור שהסיקו בתבן ובקש של שביעית יוצן מוכרין אוכלי אדם ואוכלי בהמה ליקח בהן אוכל אדם ואין מוכרין אוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי בהמה ואצ"ל אוכלי אדם ליקח בהן אוכלי בהמה.

יג פירות שביעית אין מאכילין אותן לבהמה ולחיה ולעופות אם הלכה בהמה מאליה לתחת תאנה ואוכלת בתאנים לתוך חרוב ואוכלת בחרובין אין מחייבין אותה להחזירה משום שנאמר (ויקרא כ"ה:ז') בארצך תהיה כל תבואתה לאכול.

יד מאכילין את אכסניא פירות שביעית ואין מאכילין לא את הנכרי ולא את השכיר פירות שביעית ואם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע או שקצצו מזונותיו עליו מאכילין אותו פירות שביעית.

טו אין ב"ד פוסקין לאשה פירות שביעית אבל ניזונית היא משל בעלה ספיחין של שביעית אין תולשין אותן ביד אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה.

פרק ו

א שביעית נתנה לאכילה לשתיה ולסיכה לאכול דבר שדרכו לאכול ולשתות דבר שדרכו לשתות ולסוך דבר שדרכו לסוך כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול אין מחייבין אותו לאכול קנובת של ירק ולא פת שעפשה ולא תבשיל שעבר צורתו כיצד לשתות דבר שדרכו לשתות אין מחייבין אותו להיות גומע אניגרון ואסנגרין ולשתות יין בשמריו.

ב החושש בגרונו לא יערערנו שמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ויהא פולט אבל מגמע ובולע ומטביל כדרכו ואינו חושש.

ג כיצד לסוך דבר שדרכו לסוך סך אדם שמן ע"ג מכתו ובלבד שלא יטול במוך ויתן ע"ג מכתו החושש בראשו וכל מי שעלו בו חטטין סך את השמן ואין סך יין וחומץ שהשמן דרכו לסיכה יין וחומץ אין דרכן לסיכה.

ד יין של שביעית שנפל לתוך המורייס צריך לבער ר"א ב"ר שמעון אומר הרי הוא כמבוער נותן אדם דבילה וגרוגרות לתוך התבשיל כדרך שנותן את התבלין ולא יסחטם להוציא מהן משקין ובתבלין מותר מפני שהיא מלאכתן צורר את התבלין ונותנן לתוך התבשיל אם בטל טעמן מותרים ואם לאו אסורין.

ה אין עושין את היין אלונתית ואת השמן ערב ואם עשה את היין אלונתית ואת השמן ערב סך את השמן ואין סך מיין וחומץ שהשמן דרכו לסיכה ויין וחומץ אין דרכן לסיכה.

ו לא יתן אדם שמן של שביעית על גבי טבלא של שייש להתעגל עליה רבן שב"ג מתיר של שביעית אין סכין אותו בידים טמאות נפל על בשרו משפשפו אפי' בידים טמאות.

ז שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכירים ואין סכין בו מנעל וסנדל לא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך מנעל ולא יסוך את רגלו והוא בתוך סנדל אבל סך את רגלו ונותנה למנעל סך את רגלו ונותנה לסנדל סך אדם את עצמו שמן של שביעית ומתעגל ע"ג קטבליא חדשה ואינו חושש.

ח אין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקחין שמן ערב לסיכה מ"מ שמן של שביעית אין נותנין אותו לתוך המדורה ר' יוסי אומר צובע בו עציץ ונותנו לתוך מדורה מסיקין בגפת ובזגין של שביעית אבל אין מדליקין באגוזים ואין מסיקין בזיתים.

ט אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במנין ולא במשקל ולא יהא [ממלא את החבית] ומוכרה כמות שהיא כלכלה ומוכרה כמות שהיא אלא אומר לו חבית זו אני מוכר לך בדינר כלכלה זו אני מוכר לך בטריסית.

י [לא ימלא את הכלכלה] ויוצא ומוכרה בשוק אף בשאר שני שבוע אסור שזו דרך הרמיות.

יא ב"ש אומרים אין מוכרין פירות שביעית במעות אלא [פירות] כדי שלא יקח בהן קרדום וב"ה מתירין אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית אלא מזון שלש סעודות בד"א בדבר המתקיים אבל דבר שאין מתקיים אפילו מאה סעודות מותר.

יב אין מוכרין ואין לוקחין מן הכותי ומן הנכרי פירות שביעית אחרים אומרים מוכרין לכותי עד ארבע אסרות.

יג הלוקח מן הנחתום ככר בפונדיון ואמר לו שאלקט ירקות שדה ואביא לך מותר ר' יהודה ור' נחמיה אוסרין.

יד חמשה שהיו מלקטין ירק לא יהא אחד מוכר לכולם אלא אחד מהן מוכר שלו ושלהן ה' אחין שהיו מלקטין ירק אחד מוכר על ידי כולן ובלבד שלא יעשוהו פלטר.
טו חנוני שהיה [מבשל] ירק של שביעית לא יהא מחשב שכרו מירק אלא מחשב הוא מיין ומשמן שכר בטלה.
טז לא יאמר אדם לחבירו העלה את הפירות אלו לירושלים לחלק אלא אומר לו העלם שנאכלם בירושלים ושנשתה אני ואתה וכן לא יאמר אדם לעני הילך סלע זו והבא לי לקט היום הבא לי שכחה היום הבא לי פיאה היום אלא אומר לו בלקט שתביא היום בפיאה שתביא היום.
יז וכן מי שהיתה בידו סלע של שביעית ומבקש ליקח בה חלוק הולך אצל חנוני ואומר לו תן לי בזה פירות ונותן לו והלה אומר לו הרי פירות האלו נתונין לך במתנה [והוא נותן לו חלוק במתנה] פירות שביעית אין לוקחין בהן מים ומלח [ר' יוסי אומר לוקחין בהם מים ומלח].
יח פירות שביעית אין נותנין אותן לא לתוך המשרה ולא לתוך הכבוסה ר"י אומר נותנין אותן לתוך הכבוסה החמרין והגמלין והספנין שהיו עושין בשביעית שכרן [משביעית].
יט זיתים של שביעית אין עושין אותן בקתבי רבן שמעון בן גמליאל מתיר רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהיו עושין אותן [בקתבי] ר' יהודה אומר טוחנן ברחים שלא נטחן בה בשאר שני שבוע ר' שמעון אומר כותש ומקפה בעריבה.
כ ענבים של שביעית אין דורכין אותן בגת אבל דורכין אותן בעריבה רבי יהודה אומר דורכין [באצבע] בחבית תאנים של שביעית אין עושין אותן [גרוגרות] אבל עושין אותן [דבילה] ר' יהודה אומר ממעך ומנגב ביד.
כא מפררין רימונין לעשותן [פריך] וסוחטים ענבים לעשותן צמוקים אין לוקחין תרומה בדמי שביעית שלא יביאוה לידי פסול ור' שמעון מתיר.

פרק ז

א אין מחללין מעשר על פירות שביעית ואם חללו יאכלו כחמור שבהן פירות שביעית ופירות מעשר [עני] שנתערבו יאכלו כחמור שבהן פירות שביעית שלקח בהן דברים אחרים יאכלו כחמור שבהן פירות מעשר שני שלקח בהן דברים אחרים יאכלו כחמור שבהן.

ב חומר בשביעית שאין במעשר שני ובמעשר שני שאין בשביעית שהשביעית עשה בה את המופקר כשמור ופסולת אוכלין כאוכלין ואוכלי אדם [כאוכלי בהמה] וקליפי אגוזים וקליפי רמונין כיוצא בהן מה שאין כן במעשר שני.

ג שביעית מתחללת על הכל ומעשר שני אין מתחלל אלא [באותו מין] בלבד שביעית מתבערת מכל מין ומין ומעשר שני [אין מתבער אלא באותו מין בלבד] שביעית היא ודמיה אסורין ומעשר שני או הוא או דמיו אסורין שביעית אין לוקחין בה זבחי שלמים מה שאין כן במעשר שני.

ד חומר במעשר שני שמעשר שני קונה את הקנקן ואוסר דמיו עירובין ספק ערובו כל שהוא וטעון חומש וטעון וידוי ואסור לאונן ולא הותר לאכילה אלא בפדיון ואין מדליקין בו את הנר מה שאין כן בשביעית.

ה אחד שביעית וא' מעשר שני מחללין אותו על חיה ועוף ועל בהמה בעלת מום בין חיים ובין שחוטין דברי רבי וחכמים אומרים לא אמרו אלא בזמן שהן שחוטין.

ו אחד שביעית ואחד מעשר שני אין פורעין מהן מלוה וחוב אין משלמין מהן גמולין ואין פודין בהן שבוין ואין עושין בהן שושבינות ואין פוסקין מהן צדקה אבל [משלחין] מהן דבר של גמילות חסדים וצריכין להודיע ונותנין אותן לחבר עיר בטובה.

ז שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל שלשתן של שלש שלש ארצות למה הוזכרו ההר העמק והשפלה לפי שאין אוכלין מבהר על שבעמק ולא מבעמק על שבהר אלא הר והורו עומק ועומקו שפלה ושפלתו.

ח ובסוריא לא אמרו שלש ארצות אלא אוכלין מן הראשון עד שיכלה האחרון שבה ר"ש אומר לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה ושאר כל ארצות אוכלין והולכין עד שיכלה מבית אל ומגדרה של קסרין איזה הוא הר שלה זה הר המלך שפלה זו שפלת [לוד] עומק שלה מעין גדי ועד יריחו.

ט איזה הוא עומק שבגליל כגון גנוסר וחברותיה רשב"א אומר איזה הוא הר שבעבר הירדן כגון חרים [וכגבור גדור] וחברותיה שפלה שלה חשבון וכל עריה שבמישור דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון עומק שלה כגון בית נמרה רמתה וחברותיה רשב"ג אומר סימן להרים מילין סימן לעמקים דקלים סימן לנחלים קנים סימן לשפלים שקמים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (מלכים א י':כ"ז) ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב.

י אוכלין מבית המלך עד שיכלה מבית אל אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (בראשית מ"ט:כ"ז) בנימין זאב יטרף זו ארצו שחוטפת בבוקר יאכל עד זו יריחו שמוקדמת ולערב

יחלק שלל זה בית אל שמאחרת אוכלין [ברגליה] עד שיכלו [אגוטרי] ובני גליל העליון עד שיכלו לופסי בית דגן וחברותיה בגליל התחתון [עד] שיכלו [איזניות של מען אנא].

יא אוכלין בתאנה עד שיכלו [בני בית] פגי אמר ר' יהודה לא הוזכרו פגי בית אוני אלא למעשרות בלבד פגי בית אוני ואהיני [עובניא] חייבין במעשרות ואין אוכלין על הספיחין שבעכו ר' יוסי אומר אוכלין על הספיחין שבעכו ועל הדיפרא אבל לא על [שיפוניות] ר' יהודה אומר אף על [שיפוניות] ר' יוסי אומר דיפרה שביכרה עד [שיכלה] הקיץ אוכלין עליה.

יב אוכלין בענבים עד שיכלה דליות [שבאשכול] אם יש אפיל מהן אוכלין עליהן ושאר כל ארצות אחד לזיתים ולתמרים אוכלין בזיתים עד שיכלה האחרון שבתקוע ר"א בן יעקב אומר אף על גוש חלב כדי שיהא עני יוצא ולא יהא מביא רובע בין מראשו ובין מתחתיו אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער רשב"ג אומר אוכלין על מה שבכיפין ואין אוכלין על מה שבשיצין ושאר כל פירות האילן כגון העגוסים והקרוסטמילין [והפרישין] והעוזרדין אוכלין ממה שבהר על שבעמק וממה שבעמק על שבהר רשב"א אומר [כולן כחרובין] אוכלין עליהן עד שתרד רביעה שניה אוכלין על הירק של בית שלחין לפי שאינו כלה.

יג שורשי קולסי כרוב שיבשו אסורין בהנאה ר"ש אומר קולסי כרוב אע"פ שיבשו אוכלין עליהן כיוצא בו מגביב ויבש צריך לבער.

יד מאימתי פורשין משבילין שבשדות משתרד רביעה שניה א"ר יוסי בד"א בזמן שהשנים כתקנן עכשיו [שנתקנסו] שנים אפי' לא ירד אלא גשם אחד בלבד צריך להלך רבן שב"ג אומר גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה ולא פסקו יש בהן כדי רביעה שניה.

פרק ח

א בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות כל מי שמביא פירות בתוך ידו נוטלין אותן ממנו ונותנין לו מהן מזון שלש סעודות והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר.

ב הגיע זמן תאנים שלוחי בית דין שוכרין פועלין ועודרים אותן ועושים אותן דבילה ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן ענבים שלוחי ב"ד שוכרין פועלין ובוצרין אותן ודורכין אותן בגת וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר הגיע זמן זיתים שלוחי בית דין שוכרין פועלין ומוסקין אותן ועוטנין אותו בבית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר ומחלקין מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו.

ג הגיע זמן שעת הביעור עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור ר"ש אומר עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור.

ד מי שיש לו פירות שביעית הגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על [פתח] ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו.

ה הקפת החנות משמטת דברי ר' יהודה וחכ"א אינה משמטת אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בכותב מעות ודברי חכמים בכותב פירות.

ו כתובת אשה פגמה וזקפה הרי זו משמטת פגמה ולא זקפה זקפה ולא פגמה הרי זו אינה משמטת.

ז המלוה את חבירו על המשכון אע"פ שהחוב מרובה על המשכון הרי זו אינו משמט המלוה את חבירו על המשכון או בשטר שיש בו אפותיקי הרי זה אינו משמט.

ח וכשם שהשביעית משמטת מלוה כך שביעית משמטת שבועה שנאמר (דברים טו) וזה דבר דבר שהשביעית משמטתו משמטת שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אין משמטת שבועתו ר' שמעון אומר הוא משמיט ואין יורשין משמיטין שנאמר (שם) שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו.

ט רבי יהודה אומר פרוזבול המקושר דיינין חותמין מבפנים והעדים מבחוץ אמרו לו אין מעשה ב"ד צריכין קיום.

י חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול וכל מי שאין לו קרקע אין כותבין עליו פרוזבול רשב"ג אומר אפי' אחד שיש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול ללוה קרקע ולמלוה אין קרקע כותבין עליו פרוזבול לו אין קרקע ולערבין לו קרקע [ולחייבין לו קרקע] כותבין עליו פרוזבול עציץ נקוב כותבין עליו פרוזבול ושאינו נקוב אין כותבין עליו פרוזבול ר' שמעון אומר אף שאינו נקוב כותבין עליו פרוזבול ר' חוצפית אומר כותבין לאשה על נכסי בעלה.

יא אימתי כותבין פרוזבול ערב ראש השנה של שביעית כתבו ערב ראש השנה של מוצאי שביעית אע"פ שחוזר וקרעו לאחר מכן גובה עליו והולך אפילו לזמן מרובה רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מלוה שלאחר פרוזבול הרי זה אינו משמט.

יב הגזלן ושהלוה מעותיו ברבית שעשו תשובה והחזירו גזילן אין מקבלין מהן כל המקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו.